

4. ЕКОНОМІКА, ПЛАНУВАННЯ І УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗІ

УДК 330.322+330.142

*Доц. В.І. Блонська, канд. екон. наук;
магістрант Л.Я. Малишівська – Львівська КА*

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ СТРАТЕГІЄЮ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДОВГОТЕРМІНОВИХ ЦІЛЕЙ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто економічну категорію "інвестиційна стратегія". Охарактеризовано концептуальну модель управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємства. Досліджено основні тенденції, що склались на інвестиційному ринку України. Встановлено, що управління інвестиційним процесом підприємства потрібно здійснювати на основі системного підходу, який охоплює низку послідовно пов'язаних між собою завдань: вивчення ринку товарів і послуг, що їх виробляє підприємство; обґрунтування мети та об'єктів інвестування; обґрунтування вибору джерел інвестиційних ресурсів; аналіз ефективності використання інвестиційних ресурсів.

Головними напрямками вдосконалення механізму управління інвестиційними процесами мають стати забезпечення активізації інвестиційних процесів відповідно до визначених пріоритетів, посилення економічної відповідальності за ефективність рішень у сфері державного інвестування, оптимальне використання мобілізаційних методів перерозподілу фінансових ресурсів в інтересах здійснення ефективних інвестицій у пріоритетні напрямки розвитку підприємств галузі, створення дієвого й вигідного для інвестора механізму залучення вільних коштів у масштабні інвестиційні процеси, що забезпечать сприятливі економіко-правові передумови для здійснення високо організованої ефективної та цілеспрямованої інвестиційної діяльності в Україні. Перехід до ринкової моделі розвитку економіки України зумовлює особливу актуальність наукових досліджень з формування нових підходів управління інвестиційною діяльністю підприємств, особливо для тих, які досі перебувають у кризовій ситуації.

Формування та розроблення інвестиційної стратегії підприємства потрібно розглядати, насамперед, як стратегію забезпечення його ресурсної бази для реалізації одного з конкретних варіантів інноваційного розвитку підприємства. Складність формування інвестиційної стратегії інноваційного розвитку підприємства полягає в тому, що її вибір пов'язаний з пошуком оптимального варіанта альтернативних проектів інноваційних рішень, які відповідають меті підприємства і перспективам його інноваційного розвитку. В цих умовах інвестиційна стратегія не є незмінною, а потребує перегляду та уточнення з врахуванням як змін внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, так і того, що інновації завжди мають елементи невизначеності та ризику [10, с. 587].

Дослідження з проблеми прийняття інвестиційних рішень започатковані у середині минулого сторіччя в працях С.К. Майерса, Й.Ф. Магі, Г.А. Сіка, В.Н. Беренса, П.М. Хавранека та інших авторів. Українські та зарубіжні учені І.А. Бланк, І.Т. Балабанов, Т.Г. Бень, А.В. Верб, О.А. Загородній, В.М. Гранатуров, А.Б. Ідрисов, С.О. Москвин, А.А. Пересада, С.Ф. Покропивний, В.П. Савчук, С.Я. Салига, В.А. Ткаченко, Р.Б. Тян, В.Г. Федоренко, О.Б. Шевчук та інші частину наукових досліджень присвятили теоретичним і методологічним питанням розроблення та реалізації інвестиційних проектів на підприємствах, формуванню механізму регулювання інвестиційної діяльності на рівні країни, регіонів і галузей господарства, вдосконаленню математичного апарату оцінювання ризику та ефективності проекту, впровадженню заходів "ризик-менеджменту" [1, с. 29].

На сьогодні існують різні визначення поняття "інвестиційна стратегія". Так, І.А. Бланк розглядає інвестиційну стратегію як процес формування системи довготермінових цілей інвестиційної діяльності і вибору найефективніших шляхів їхнього досягнення [2]. А.П. Дука уточнює це означення з врахуванням мети стратегії, яка полягає у забезпеченні подальшого розвитку інвестиційної діяльності на основі прогнозування умов реалізації інвестиційних задумів та врахування кон'юнктури інвестиційного ринку як загалом, так й в окремих його сегментах [6]. Зміст інвестиційної стратегії підприємства визначає О.Д. Вовчак [4, с. 337] як систему довгострокових цілей інвестиційної діяльності підприємства і вибору найефективніших шляхів їх досягнення з врахуванням кон'юнктури інвестиційного ринку загалом і окремо його сегментів.

Інвестиційну стратегію визначають ще як генеральний план дій у сфері інвестиційної діяльності підприємства, який визначає пріоритети її напрямів і форм, характер формування інвестиційних ресурсів і послідовність етапів реалізації довготермінових інвестиційних цілей.

Особливість стратегії інвестиційної діяльності підприємства, як зазначає П.Г. Клівець [8, с. 194], виявляється у формуванні інвестиційного портфеля (сукупності цінних паперів, що належать юридичній або фізичній особі), який забезпечує підтримання матеріально-технічної бази, товарно-матеріальних запасів підприємства на рівні, необхідному для постійного нарощування його конкурентного статусу. Під час формування інвестиційної стратегії з'ясовують потребу технічного переоснащення, модернізації, реконструкції підприємства, ефективні напрями цих робіт, терміни їх здійснення, обсяги коштів, джерела їх отримання.

Щодо інвестиційної стратегії інноваційного розвитку підприємства, то С.М. Ілляшенко [9, с. 180] визначає її не просто як комплекс заходів і введення показників, яких потрібно досягти, а як динамічний процес ресурсного забезпечення підприємства, що розвивається на основі нових технологій, способів організації виробництва і управління, нових товарів і способів їхньої реалізації в умовах зовнішнього середовища, що змінюється [10, с. 587].

Таким чином, сучасний стан розроблення ефективної інвестиційної стратегії підприємства потребує більш глибокого врахування ступеня ризику в інвестиційних розрахунках, подальшого розвитку у напрямі формування ці-

лісної системи забезпечення надійності, вдосконалення методичних підходів до визначення інвестиційних характеристик проекту, процесу управління ризиком та оптимізації його наслідків.

Інвестиційною стратегією вважатимемо систему вибраних довготермінових цілей і засобів їх досягнення, що реалізуються в інвестиційній діяльності торговельного підприємства. Розроблення стратегії є спеціальним дослідженням із типовими процедурами, приблизний перелік яких наведено на рис. 1.

Рис. 1. Формування інвестиційної стратегії підприємства [12, с. 21]

Доцільність інвестиційної стратегії визначають за такими критеріями:

- узгодженість з фінансовими ресурсами, які можуть бути спрямовані на інвестиції;
- ефективність, тобто узгодженість результатів і реальних витрат на їх досягнення;
- визначеність за термінами досягнення встановленої мети;
- оптимальність поєднання очікуваного досягнення потрібної прибутковості та можливих ризиків і невизначеності майбутнього періоду;
- узгодженість запланованих інвестицій із загальноекономічними умовами зовнішнього для підприємства середовища [12, с. 21].

Таким чином, концепція управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємства (рис. 2) на сучасному етапі розвитку ринкових відносин в Україні складається із дослідження і розроблення методів та моделей вирішення таких завдань:

- розроблення методів оцінювання й вибір інноваційно-інвестиційних проектів;
- розроблення методів оцінювання та прогнозування фінансових результатів від упровадження інноваційно-інвестиційних проектів;
- розроблення методів підготовки управлінських рішень в умовах ризику й невизначеності;
- розроблення методів прийняття управлінських рішень у процесі вибору й упровадження інноваційно-інвестиційних проектів [7, с. 7].

Рис. 2. Концептуальна модель управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємства [7, с. 7]

Відповідно до розглянутих характеристик механізм управління інвестиційними процесами підприємства становить сукупність органічно взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів, узгоджене функціонування яких підпорядковане здійсненню і підвищенню ефективності інвестування, спрямованого на вирішення завдань, визначених зовні заданими потребами підприємства.

Інвестиційний процес потребує управління та здійснюється через функції, спираючись на визначені закони і принципи. Управління інвестиційним процесом – це частина системи управління, яка поєднує елементи (стан інвестиційного процесу, чинники, що визначають інвестиційну політику, загальноєкономічний розвиток регіону та організацію управління процесом інвестування), що взаємопов'язані та утворюють визначену цілісність, упорядкованість та єдність.

Табл. Структура капітальних інвестицій в Україні за 2008-2009 рр. [11]

Показники	Освоєно (використано) за період:											
	січень-березень 2008р.		січень-вересень 2008р.		січень-грудень 2008р.		січень-березень 2009р.		січень-червень 2009р.		січень-вересень 2009р.	
	млн. грн.	у % до загального обсягу	млн. грн.	у % до загального обсягу	млн. грн.	у % до загального обсягу	млн. грн.	у % до загального обсягу	млн. грн.	у % до загального обсягу	млн. грн.	у % до загального обсягу
Капітальні інвестиції	38732,0	100,0	92205,4	100,0	155785,4	100,0	30243,2	100,0	65961,7	100,0	106278,5	100,0
Інвестиції в матеріальні активи з них:	38144	98,5	90520	98,4	152798	98,2	29384,4	97,2	64079,4	97,1	103549,8	97,4
Інвестиції в основний капітал	34114,8	88,1	81561,3	88,5	136971,4	87,9	25174,4	83,2	54081,7	82,0	86955,6	81,8
Витрати на інші необоротні матеріальні активи	726,3	1,9	1242,4	1,3	2137,8	1,4	x	x	x	x	x	x
Капітальний ремонт	3302,9	8,5	7851,8	8,5	14002,8	9,0	2236,7	7,4	5961,9	9,0	10312,7	9,7
Інвестиції в нематеріальні активи	481,0	1,2	1285,0	1,4	2273,0	1,5	858,8	2,8	1882,3	2,9	2728,7	2,6
Витрати на формування основного стада	107,0	0,3	400,4	0,2	714,3	0,3	x	x	x	x	x	x

З метою вдосконалення управління інвестиційним процесом потрібно застосовувати модель синхронного планування інвестиційно-фінансової програми торговельного підприємства, яка враховує умови недостатності або повної відсутності власних коштів у більшості підприємств та потреби оцінювати можливості залучення і ефективність позикових джерел фінансування. Ця модель передбачає оптимальне співвідношення платежів за фінансовими та інвестиційними проектами [5, с. 6].

Таким чином, управління інвестиційним процесом підприємства потрібно здійснювати на основі системного підходу, який охоплює низку послідовно пов'язаних між собою завдань: вивчення ринку товарів і послуг, що їх виробляє підприємство; обґрунтування мети та об'єктів інвестування; обґрунтування вибору джерел інвестиційних ресурсів; аналіз ефективності використання інвестиційних ресурсів.

У контексті світової фінансової кризи, а також політичної нестабільності та економічних недоліків системи управління в Україні інвестиційний клімат у 2008-2009 рр. значно погіршився, характерним є значний відтік капіталу з України, зокрема і зменшення обсягів інвестицій у різні сфери економіки (дані щодо структури капітальних інвестицій 2008-2009 рр. наведено у табл. та рис. 3).

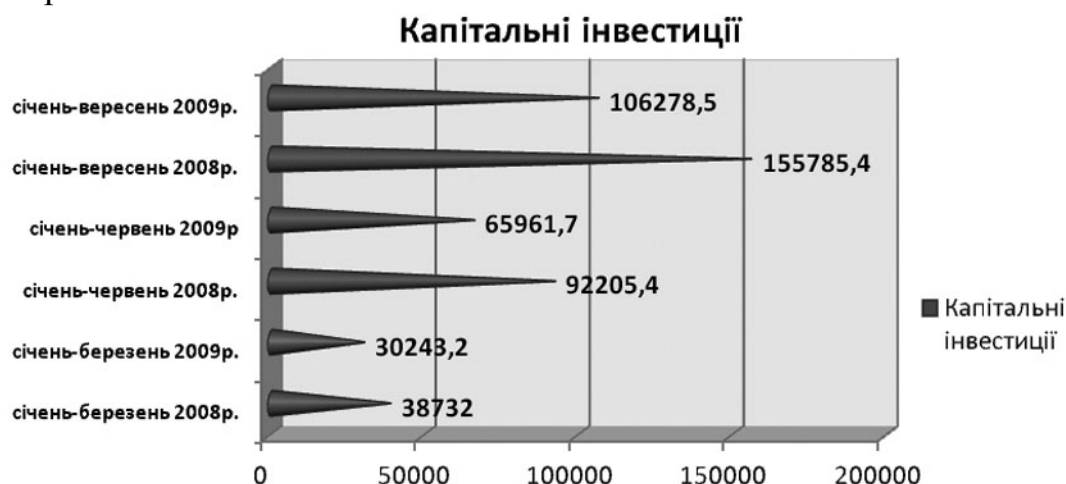

Рис. 3. Динаміка капітальних інвестицій в Україні за 2008-2009 рр. [11]

Таким чином, виходячи з вищенаведених даних таблиці, можемо зробити висновок про вкрай негативні тенденції щодо зменшення обсягів інвестицій у 2009 р., що свідчить про значне погіршення інвестиційного клімату в Україні. Поряд із цим негативним явищем є не лише зменшення обсягу інвестицій у основний капітал та нематеріальні активи, але і зменшення інвестиційних вкладень у капітальні ремонти. В умовах кризи економічний спад є характерним для більшості галузей національного господарства України. Так, на підприємствах промислового комплексу сформувалася ситуація, що характеризується значним спадом обсягу виробництва, скороченням чисельності промислово-виробничого персоналу, високим рівнем морального і фізичного зносу виробничих фондів, низькою конкурентоспроможністю продукції, високою імпортозалежністю тощо. У сфері торгівлі виникають значні ризики банкрутства роздрібних торговельних мереж, які в своїй діяльності не

приділяли значної уваги створенню ефективних бізнес-стратегій. В умовах кредитної кризи значне боргове навантаження, яке характерне для більшості великих торговельних підприємств, є критично високим. Ситуація ускладнюється спадом споживчого попиту, тому можливим є нарощення залишків неліквідних товарів, що фактично "заморожують" обігові кошти в товарних запасах. У зв'язку із цим більшості торговельних підприємств довелося не тільки відкласти реалізацію нових інвестиційних проектів, але й згорнути вже розпочаті свої програми з розширення обсягів діяльності.

Можливість вирішення такої проблемної ситуації на основі управління процесами залучення і використання інвестицій визначає особливу актуальність дослідження проблем забезпечення надійності інвестування.

Отже, для більшості підприємств актуальним є розроблення антикризової бізнес-стратегії, що базується на принципах стагнації та умовах дефіциту інвестиційних ресурсів. Виходячи з цього, на наш погляд, лише окремі підприємства, що зможуть об'єктивно оцінити основні чинники, які впливають на його інвестиційну діяльність на макро- та мікрорівнях, мають змогу використати потенційні можливості розвитку їх діяльності в умовах кризи і не лише зберегти свої конкурентні позиції на ринку, але і значно зміцнити свій економічний потенціал.

Література

- 1. Багрова І.В.** Економічний механізм забезпечення надійності інвестиційних проектів: методологічні засади та їх практичне застосування / І.В. Багрова, Т.С. Яковенко // Вісник економічних наук України. – 2009. – № 1(15). – С. 29-33.
- 2. Бланк И.А.** Инвестиционный менеджмент / И.А. Бланк. – К. : МП "ИТЕМ", ЛТД "Юнайтед Лондон Трейд Лимитед", 1995. – 448 с.
- 3. Верба В.А.** Проектний аналіз : підручник / В.А. Верба, О.А. Загородних. – К. : Вид-во КНЕУ, 2000. – 322 с.
- 4. Вовчак О.Д.** Інвестування : навч. посібн. / О.Д. Вовчак. – Львів : Вид-во "Новий Світ-2000", 2007. – 544 с.
- 5. Грузд М.В.** Розроблення механізму управління інвестиційними процесами промислових підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 "Економіка, організація і управління підприємствами" / М.В. Грузд. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2006. – 20 с.
- 6. Дука А.П.** Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування : навч. посібн. / А.П. Дука. – К. : Вид-во "Каравела", 2007. – 424 с.
- 7. Дегтярьова Ю.В.** Методи управління інноваційно-інвестиційною діяльністю на промислових підприємствах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами" / Ю.В. Дегтярьова. – Маріуполь, 2007. – 19 с.
- 8. Клівець П.Г.** Стратегія підприємства : навч. посібн. / П.Г. Клівець. – К. : Вид-во "Академвидав", 2007. – 320 с.
- 9. Ілляшенко С.М.** Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи : навч. посібн. / С.М. Ілляшенко. – Суми : Університетська книга, 2003. – 278 с.
- 10. Мороз Л.І.** Проблеми формування та обґрунтування інвестиційної стратегії інноваційного розвитку підприємства / Л.І. Мороз // Вісник Національного університету "Львівська політехніка": Проблеми економіки та управління. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка". – 2008. – № 628. – С. 587-592.
- 11. Офіційний web-сайт** Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- 12. Федоренко В.Г.** Інвестознавство : підручник / В.Г. Федоренко. – 2-ге вид., [переробл.]. – К. : Вид-во МАУП, 2002. – 408 с.

Блонская В.И., Малышевская Л.Я. Управление инвестиционной стратегией предприятия как процесс формирования системы долгосрочных целей инвестиционной деятельности

Рассматривается экономическая категория "инвестиционная стратегия". Характеризуется концептуальная модель управления инновационно-инвестиционной деятельностью предприятия. Исследованы основные тенденции, которые сложились на инвестиционном рынке Украины. Установлено, что управление инвестиционным процессом предприятия нужно осуществлять на основе системного подхода, который охватывает ряд последовательно связанных между собой заданий: изучение рынка товаров и услуги, что их производит предприятие; обоснование цели и объектов инвестирования; обоснование выбора источников инвестиционных ресурсов; анализ эффективности использования инвестиционных ресурсов.

Blonska V.I., Malishivska L.Ya. Management of enterprise as process of forming of the system of long-term aims of investment activity investment strategy

The economic is examined category "investment strategy". The conceptual model of management of enterprise innovative-investment activity is characterized. Explored basic tendencies which was folded at the investment market of Ukraine. It is set that investment process control of enterprise needs to be carried out on the basis of approach of the systems, which engulfs the row of the tasks consistently constrained between itself: study of market of goods and services, that they are produced by an enterprise; ground of purpose and objects of investing; ground of choice of sources of investment resources; analysis of efficiency of the use of investment resources.

УДК 331.5

Доц. Л.І. Гальків, канд. екон. наук – Львівська КА

СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ВТРАТ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Досліджено динаміку міграційних процесів в Україні за обсягом та структурою, виокремлено основні її етапи, причини, проблеми. Узагальнено вплив міграційних процесів на людський капітал. Визначено сальдо міграції в Україні у 1990-2008 рр. Проаналізовано тенденції міграційних змін міжнародних мігрантів в Україні та за кордоном. Визначено тенденції грошових переказів громадян України, які працюють в інших країнах.

Ключові слова: людський капітал, моделювання, населення, міграція, ринок праці.

Постановка проблеми. Соціально-демографічна ситуація, кількісний та якісний склад населення можуть як стимулювати, так і гальмувати конфлікти, каталізувати сепаратистські прагнення частини населення, тобто здійснювати вплив на економічну безпеку чи навіть на стабільність міжнародної ситуації. Тому оптимальність демографічного розвитку варто розглядати як невідкладну проблему держави, як чинник і водночас як результат її функціонування, а демографічний складник – як гарантію стабільності національної економіки. В Україні для виходу з демографічної кризи вкрай потрібні швидкі та зважені управлінські рішення, які ґрунтувались би на детальному аналізі широкого спектру показників, що відображають проблеми, які стримують розвиток людського капіталу.